

בר מצווה

הניחו תפילין ומעלה אני עליכם כאילו עסקתם בתורה יומם ולילה, היתכן?

איתא בילקוט שמעוני פרשת בא, על הפסוק "והיה לך לאות על ירך", אמרו ישראל לפני הקדוש ברוך הוא: "רצוננו לעסוק בתורה יומם ולילה אלא שאין לנו פנאי", אמר להם: "הניחו תפילין ומעלה אני עליכם כאילו אתם יגעים בתורה יומם ולילה", עד כאן.

ולכאורה הדברים צריכים ביאור, הא כיצד יש בכוחן של התפילין להחשב כתלמוד תורה, והלא על התורה אמרו חז"ל במסכת פאה פרק א' משנה א': "תלמוד תורה כנגד כולם", ואמר ריש לקיש במסכת מנחות דף ק"י עמוד א': "כל העוסק בתורה כאילו הקריב עולה, מנחה, חטאת ואשם", ואם כן כיצד מתבארים הדברים במה שאמר הקדוש ברוך הוא לעם ישראל שבהנחת התפילין מעלה עליהם כאילו עסקו בתורה? מה ייחודן של תפילין שהשווה לעסק התורה?

ויש ליישב זאת על פי הנאמר בתורה בעניין הנחת התפילין "והיה לאות על ירך ולזיכרון בין עיניך למען תהיה תורת ה' בפיך", ובאר החפץ חיים זצ"ל שכשם שבהרבה מצוות גילתה לנו התורה את טעמיהם, כגון במצוות אכילת מצה "למען תזכור את יום צאתך מארץ מצרים", ובמצוות סוכה כתוב "למען ידעו דורותיכם כי בסוכות הושבתי" וכהנה רבות, כך גם בתפילין, עיקר מצות ההנחה היא "למען תהיה תורת ה' בפיך", כלומר תפילין הם התנאי לתורה ומבלעדי התפילין אין תורה.

על פי זה יש לומר: מה שאמר הקדוש ברוך, הניחו תפילין ומעלה אני עליכם כאילו עסקתם בתורה יומם ולילה, לא מדובר באותם שלא שעוסקים בתורה כלל, שהרי ממה שאמרו רצוננו לעסוק בתורה יומם ולילה אלא שאין לנו פנאי, מובן שהיו עוסקים בתורה, ומשאת נפשם היה לעסוק בתורה ביום ובלילה, ללא שום עסק אחר, משום כך אמר להם הקדוש ברוך הוא הניחו תפילין ומעלה אני עליכם כאילו עסקתם בתורה יומם ולילה שמכיון שהנכם עוסקים בתורה במשך היום, לכן יש בכוחם של התפילין להחשב כאילו עסקתם בתורה יומם ולילה.

ועל פי זה יש לפרש הפסוק "והיה לך לאות על ירך ולזיכרון בין עיניך למען תהיה תורת ה' בפיך", רצונו לומר כאשר התפילין הם אות על ירך ולזיכרון בין עיניך, אז תהיה כאילו תורת ה' בפיך, שאתה עוסק בתורה. וגם בזה יובן מה שאמר הכתוב "והיה לך לאות על ירך", ש"והיה" הוא לשון שמחה, כידוע, ומה שמחה יש כאן בהנחת התפילין? אבל על פי האמור ניחא שמכיון שהמניח תפילין הרי הוא כעוסק בתורה, ועל התורה נאמר פקודי ה' ישרים משמחי לב, לכן נאמר "והיה לאות על ירך" שהוא לשון שמחה.

וכשם שהתורה מתקיימת במי שדעתו שפלה, וכמובא בגמרא מסכת תענית דף ז' עמוד א': למה נמשלו דברי תורה למים? לומר לך, מה מים מניחין מקום גבוה והולכים למקום נמוך, אף דברי תורה אין מתקיימין אלא במי שדעתו שפלה. כך גם התפילין נכתבים בקנה שהוא רמז למידת הענוה כמובא בגמרא תענית דף כ' עמוד ב': נכנס רבי אלעזר בן רבי שמעון ודרש: לעולם יהא אדם רך כקנה ואל יהא קשה כארז, ולפיכך זכה קנה ליטול הימנה קולמוס לכתוב בו ספר תורה תפילין ומזוזות.

וכמו כן, עצם מקום הנחת התפילין מורה על מדת הענוה, שהרי התפילין שבראש שהוא כנגד המוח והתפילין שביד כנגד הלב רומזים שיש להכניע את הלב והמוח להשם יתברך.

ושלושת כריכות רצועות התפילין שעל האצבע, כתב הרב החיד"א זצ"ל שהם רומזים לשלושת אבותינו הקדושים שבזכותם זכינו למצות תפילין.

בר מצווה